

leeftijd **54**
functie **programmacoördinator Duurzame
veehouderij & Agrobiodiversiteit aan het
Louis Bolk Instituut**
opleiding: **Wageningen Universiteit**
gepromoveerd in 2010: **'Grassland management,
soil biota and ecosystem services in sandy soil'**

Nick van Eekeren: **'Als je alle uitdagingen op één hoop gooit, is er één advies: 60 procent blijvend gras, 20 procent grasklaver en 20 procent mais'**

Grasland is de beste bodemverbeteraar

Melkveehouders hebben met grasland ‘goud in handen’, aldus Nick van Eekeren van het Louis Bolk Instituut. ‘Een betere verbeteraar van de bodem is er niet.’ Hij pleit voor een teeltplan met 60 procent blijvend grasland, 20 procent grasklaver en 20 procent mais. ‘Met deze mix doe je het op alle fronten goed: economie, klimaat, milieu, water en biodiversiteit.’

TEKST ALICE BOOIJ

Van origine is hij een veeteler, met als specialisme grasland. Toen Nick van Eekeren zo’n 25 jaar geleden bij het Louis Bolk Instituut kwam werken, werd hij wel getriggerd door alles wat met de bodem te maken heeft. ‘Van origine ben ik geen bodemdeskundige’, geeft hij aan. ‘Mijn collega’s bij Louis Bolk hadden allemaal een akkerbouwmatige insteek bij de bodem, ook bij de omschakeling van melkveehouders naar de biologische landbouw. De bodem moet het gaan doen, zeiden ze dan. Ik vroeg me af wat die bodem dan ging doen.’

Ja, het was echt uit een tikkeltje frustratie dat Van Eekeren zich in de bodem verdiepte, of eigenlijk beter gezegd in de cyclus van de bodem. ‘Je voedt de bodem niet, maar het gewas. Als je dat goed doet, voedt het gewas met de wortels de bodem weer en de bodem het gewas’, legt hij uit. ‘Het is eigenlijk heel eenvoudig, maar deze cyclus is wel de essentie.’

De programmacoördinator duurzame veehouderij heeft inmiddels jaren ervaring met de bodem onder grasland. Met zijn collega’s doet hij onderzoek naar bodemkwaliteit, ruwvoerproductie, en ook de teelt van klaver. Onderzoek laat zien dat bodemkwaliteit een combinatie is van de zes elementen: waterhuishouding, organische stof, bodemstructuur, beworteling, bodemleven en bodemchemie. ‘Deze elementen hangen allemaal met elkaar samen en moeten kloppen. Daarnaast laat het onderzoek zien dat de bodemkwaliteit van grasland en bouwland een wereld van verschil is, en dat grasklaver een belangrijke rol speelt om de bodembiologie na bouwland weer op te peppen.’

Wat bedoelt u met de rol voor grasklaver?

‘Als je alle uitdagingen in de melkveehouderij op één hoop gooit: het eiwitvraagstuk, biodiversiteit, waterkwaliteit, klimaatverandering, broeikasgassen enzovoort, dan is er op minerale gronden met derogatie één advies: 60 procent blijvend grasland en 40 procent grond in vruchtwisseling met 20 procent gras met rode of witte klaver en kruiden en 20 procent mais. Deze opzet geeft een basis om heel veel uitdagingen aan te gaan en doelstellingen te halen.’

Waarom doen veehouders dat niet al?

‘Omdat ze niet aan landgebruik denken als het over bodemkwaliteit gaat. Met grasland heb je goud in handen wat verbetering van de bodemkwaliteit betreft. Natuurlijk zijn er nog allerlei andere maatregelen, maar je moet beginnen waar je het grootste effect in de bodem bereikt, en dan kijk je naar het landgebruik om de bodemkwaliteit te verbeteren.’

Hoe verbeter je de grond?

‘Boeren zullen zeggen: met meer mest en het liefst meer vaste mest en dan volgen groenbemesters. Die keuze zit historisch in het systeem van melkveehouders, maar als melkveehouder heb je al heel veel organische stof in het bedrijf: op grasland. De uitdaging zit ’m in het bouwland. Met het toevoegen van de grasklaver in een vruchtwisseling met mais verhoog je het organischestofgehalte het snelst, zorg je voor meer stikstofleverend vermogen, meer eiwit van eigen land en een hogere voerproductie. Dat is dan ook nog eens gunstig

voor het herstel van het bodemleven en vermindering van de broeikasgassen.’

Wat zijn de voordelen van 60-20-20?

‘Eigenlijk doe je het op alle fronten goed. Je verbetert de bodemvruchtbaarheid, haalt meer opbrengst én meer eiwit van het eigen land, het levert een bijdrage aan de biodiversiteit, een lagere nitraatuitspoeling, zorgt voor een betere mineralenbenutting waarbij je met minder stikstof toekunt en daarmee voor minder broeikasgasuitstoot.’

U pleit al jaren voor een hoger organischestofgehalte in de bodem. Waarom?

‘Organische stof betekent stikstofleverend vermogen, een hoger vochthoudend vermogen, een betere bodemstructuur, dus daarmee is de grond beter bestand tegen droogte en extreem nat weer. Het bodemleven functioneert beter, de bodemvruchtbaarheid en productiviteit van grasland nemen toe.’

Is er een grens aan het verhogen van het organischestofgehalte?

‘Op grasland niet. Daar wil je een zo hoog mogelijk organischestofgehalte en dus een zo hoog mogelijk stikstofleverend vermogen. Op bouwland kan het te hoog worden, met uitspoeling en dus verliezen tot gevolg. Dat is slecht voor de portemonnee en ook wanneer je doelen voor waterkwaliteit wilt halen. Op een (dek)zandgrond is het organischestofgehalte op grasland maximaal 6 tot 7 procent. Op bouwland is het streven niet veel hoger dan 3,5 tot 4 procent. Op kleigrond beschermt het bodemleven de

‘In Nieuw-Zeeland staan al twintig jaar cichorei en smalle weegbree op de rassenlijst’

afbraak van organische stof. Daar kan het wel oplopen tot 20 procent, afhankelijk van het kleipercantage.’

Hoe ziet u die uitwisseling van grasklaver en mais?

‘Bij continue maisteelt ontstaan er uiteindelijke problemen met de weerbaarheid van de bodem. Het gehalte aan organische stof daalt, droogte heeft meer impact en je krijgt last van probleemonkruiden. Door zo’n perceel in te zaaien met grasklaver met een levensduur van drie jaar kan de bodem zich herstellen. Het organischestofgehalte neemt toe, het bodemleven herstelt snel met klaver, de bodemstructuur verbetert en de weerstand tegen lastige weersomstandigheden neemt toe. Vruchtwisseling geeft de bodem veerkracht.’

U adviseert ook kruiden toe te voegen?

‘Per hectare zou ik zeggen zo’n 30 kilo graszaad, 5 kilo rode klaver of 3 kilo witte klaver én 1 kilo zaad van smalle weegbree en 1 kilo cichorei. Andere klaver en kruiden zoals rolklaver, karwij, wilde peen, pimpernel en duizendblad kun je gerust ook nog toevoegen. Het afgelopen droge jaar heeft laten zien dat kruiden de voerproductie op peil houden, dus ik zeg: altijd doen. In Nieuw-Zeeland staan er al twintig jaar verschillende rassen van cichorei en smalle weegbree op de rassenlijst. Wij lopen wat dat betreft wat achter en noemen het nog onkruid. Dat is een beetje de wet van de remmende voorsprong.’

Zijn er in het streven naar meer voer van eigen land nog andere gewassen dan gras, klaver en mais denkbaar?

‘Eigenlijk ken ik ze niet. Sorghum en voederbieten passen nog in het totale plaatje van vruchtwisseling, maar deze gaan mais nooit compleet vervangen. Mais is de afgelopen twintig jaar 40 procent in opbrengst gestegen dankzij betere teelttechnieken en veredeling. Daar valt moeilijk mee te concurreren. Gras, klaver en kruiden zijn en blijven de grootste kanshebbers, dan volgt sorghum en dan voederbieten.’

Past 60-20-20 als nieuwe norm in de wetgeving?

‘Ja, met 20 procent tijdelijk grasland kun je drie jaar grasklaver telen en daarna mais zaaien, maar je kunt ook een ander akkerbouwgewas telen of de percelen verhuren aan een akkerbouwer. Na drie jaar zaai je het bouwland in met grasklaver, rode en witte klaver. Daarbij kun je ook heel gemakkelijk nog kruiden toevoegen in dit mengsel. Hiermee maak je een bewuste keuze om continue maisteelt te doorbreken.’

Een kink in de kabel is wel het toewijzen van blijvend en tijdelijk grasland door de Europese richtlijn van blijvend grasland.

‘Theoretisch met de derogatie zal het aandeel blijvend grasland niet spectaculair dalen. Maar doordat nu het stempel tijdelijk of blijvend grasland wordt gegeven, gaat men hierop anticiperen en gaat mogelijk de daling sneller dan zonder het stempel.’

Door grasland te scheuren raak je juist organische stof kwijt toch?

‘Ja, vooral bij blijvend grasland met een hoog organischestofgehalte. Probeer deze percelen zoveel mogelijk in stand te houden zonder ploegen en als je ze ploegt, zaai ze dan meteen weer in met gras. Door vruchtwisseling van tijdelijk grasland met bouwland zorg je er juist voor dat die organische stof opgebouwd wordt. Omdat na drie jaar grasklaver de organischestofopbouw nog niet het maximum heeft bereikt, kan de afbraak van organische stof en mineralisatie van stikstof in de bouwlandfase benut worden. Stikstof gaat verloren als het organischestofgehalte te hoog is en het nieuwe gewas het niet allemaal kan opnemen. Zo raak je kostbare stikstof kwijt.’

Voor bedrijven die grasland niet meer mogen scheuren: kun je klaver ook doorzaaien?

‘Nee, het heeft meer effect en slagingskansen door het in nieuw in te zaaien percelen een kans te geven. Met name percelen met een stikstofarme stoppel, zoals bouwland.’

Is er een verdienmodel aan 60-20-20?

‘We hebben het samen met de collega’s van Wageningen Livestock Research doorgerekend: voor een bedrijf van 45 hectare levert het 7000 euro meer saldo op. Dit ontstaat door een hogere ruweiwitopbrengst uit gras en grasklaver en een licht hogere maisopbrengst. Voor de langere termijn heb je dan een betere bodemkwaliteit en bodemvruchtbaarheid.’